

Vývoj společné zemědělské politiky Evropské unie po roce 2000

Magdaléna Koktavá

Bakalářská práce
2008

 Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta technologická

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta technologická

Ústav potravinářského inženýrství

akademický rok: 2007/2008

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Magdaléna KOKTAVÁ**

Studijní program: **B 2901 Chemie a technologie potravin**

Studijní obor: **Chemie a technologie potravin**

Téma práce: **Vývoj společné zemědělské politiky EU po roce 2000**

Zásady pro vypracování:

1. V práci studentka charakterizuje jednotlivé etapy vývoje společné zemědělské politiky EU.
2. Zaměří se přitom na příčiny a dopady daných reforem na zemědělství v EU.
3. V závěru studentka zhodnotí klady a zápory uvedených reforem a nastíní možné budoucí změny ve společné zemědělské politice EU.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Dle doporučení vedoucího práce.

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Helena Kadidlová

Ústav potravinářského inženýrství

Datum zadání bakalářské práce:

20. listopadu 2007

Termín odevzdání bakalářské práce:

31. května 2008

Ve Zlíně dne 12. května 2008

doc. Ing. Petr Hlaváček, CSc.
děkan

Ignác Hoza
prof. Ing. Ignác Hoza, CSc.
vedoucí katedry

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá mapováním vývoje společné zemědělské politiky Evropské unie od roku 2000 do současnosti. Práce se skládá ze čtyř hlavních částí. V první z nich se práce zabývá vznikem společné zemědělské politiky a poskytuje přehled jejích hlavních cílů. Druhá část práce dokumentuje Agendu 2000, její cíle a význam. Také je zde věnována pozornost problematice přístupu nových zemí do Evropské unie a využití programů předvstupní pomoci. Ve třetím celku se zaměřuje na Reformu 2003 a její cíle, které představují především decoupling, cross compliance a modulace. Závěrečná kapitola se zaměřuje na způsoby financování společné zemědělské politiky po roce 2007, prostřednictvím fondů EAFRD a EAGGF.

Klíčová slova: Společná zemědělská politika, Římská smlouva, Agenda 2000, Reforma 2003, strukturální fondy.

ABSTRACT

This thesis deals with surveying development common agricultural policy European union since 2000 to the presents. In this work is described formation of common agricultural policy, Agenda 2000 and Mid term review. Final chapter targets funding of common agricultural policy after 2007 through EAFRD and EAGGF.

Keywords: Common Agricultural Policy, Treaty of Rome, Agenda 2000, Mid term rewiev, Structural Funds.

Ráda bych tímto poděkovala své vedoucí bakalářské práce ing. Heleně Kadidlové za její odborné vedení a cenné rady při psaní této práce. Dále bych ráda poděkovala ing. Lubomíru Faltýnkovi, řediteli Státního zemědělského intervenčního fondu v Olomouci, za zapůjčení odborných materiálů a konzultace k této práci.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Vývoj společné zemědělské politiky Evropské unie po roce 2000, vypracovala samostatně pod vedením ing. Heleny Kadidlové, a uvedla v seznamu literatury všechny použité literární a odborné zdroje.

OBSAH

ÚVOD	7
I TEORETICKÁ ČÁST	8
1 SPOLEČNÁ ZEMĚDĚLSKÁ POLITIKA	9
1.1 PŘÍČINY VZNIKU SPOLEČNÉ ZEMĚDĚLSKÉ POLITIKY.....	9
1.2 ZEMĚDĚLSKÝ SEKTOR A DŮVODY JEHO REGULACE.....	9
1.3 ŘÍMSKÁ SMLOUVA.....	10
2 AGENDA 2000	12
2.1 VÝZNAM AGENDY 2000	12
2.2 POSTUP EU VŮČI KANDIDÁTSKÝM ZEMÍM	13
2.2.1 Opatření EU vůči kandidátským zemím z hlediska využití přidělených podpor do zemědělství	14
2.2.2 Programy předvstupní pomoci	14
Program SAPARD (Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development).....	16
Program ISPA (Instrument for Structural Policies for Pre - Accession)	17
3 REFORMA SZP 2003 (MID TERM REVIEW)	19
3.1 HLAVNÍ CÍLE REFORMY	19
3.2 DECOUPLING (ODSTRANĚNÍ VAZBY PODPOR NA ZEMĚDĚLSKOU PRODUKCI)	19
3.3 CROSS COMPLIANCE (RESPEKTOVÁNÍ STANDARDŮ NA ÚROVNI FARMY)	20
3.4 MODULACE	21
4 ZPŮSOBY FINANCOVÁNÍ SZP PRO OBDOBÍ 2007 - 2013	23
4.1 STANOVENÉ PRIORITY A CÍLE ROZPOČTOVÉHO OBDOBÍ 2007 – 2013.....	23
4.2 FONDY PRO FINANCOVÁNÍ NA NOVÉ ROZPOČTOVÉ OBDOBÍ.....	24
EAFRD - Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (European Agricultural Fund for Rural Development).....	24
ZÁVĚR	27
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	28
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	30
SEZNAM OBRÁZKŮ	31
SEZNAM TABULEK	32

ÚVOD

Společná zemědělská politika (SZP) je významnou součástí hospodářské politiky Evropské unie (EU), a je jedním z nejdiskutovanějších a nejproblematictějších sektorů ze všech politik. Vznik SZP je datován od konce 50. let, kdy se zrodila spolu s Evropským hospodářským společenstvím (EHS) dne 1. ledna 1958.

V této době se zemědělství potýkalo s problémem potravinové soběstačnosti a cílem bylo zvýšit zemědělskou produkci. Ale v průběhu následujících let docházelo k výrazným změnám. Začaly se objevovat zásadní problémy, a to jednak tím, že docházelo k nadprodukcí potravin a také z důvodu, že financování SZP začalo být velmi náročné.

Cílem této práce bylo zjistit, jak se SZP přizpůsobovala či měnila vlivem vnitřních a vnějších podmínek. Zaměřila jsem se přitom na období po roce 2000.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SPOLEČNÁ ZEMĚDĚLSKÁ POLITIKA

Společná zemědělská politika (SZP) je významnou součástí hospodářské politiky Evropské unie (EU) [1] a také jednou z nejstarších a nejrozsáhlejších politik. Jejím cílem je zajištění přijatelných cen potravin pro evropské spotřebitele, dostatečné příjmy pro zemědělce a stabilita určité životní úrovně ve venkovských regionech. Společná zemědělská politika využívá principů jednotných cen, celních bariér, preferencí produktů zemí Společenství a dotací farmářům [3].

Ke vzniku SZP a jejímu jednotnému ucelení ale vedla dlouhá cesta. Ve většině evropských států byl zemědělský obchod do 70. let 19. století volný nebo téměř volný. Dovážení obilí z USA a Kanady do Evropy však tuto situaci od 70. let začalo měnit. Také otevření Suezského průplavu usnadnilo dovoz z Indie a Austrálie. V důsledku levného dovozu obilí ze jmenovaných zemí také prudce klesla cena obilí na evropském trhu. V roce 1895 již tyto ceny dosáhly nejnižší úrovně. Aby se zamezilo degradování cen, byly přijímány od 80. let 19. století do roku 1945 ochranná opatření (tzv. protekcionismus). Tyto opatření přijímali jednotlivé země na ochranu vlastního zemědělství a proběhly ve 3 vlnách [2].

1.1 Příčiny vzniku společné zemědělské politiky

Potřeba formulace jednotné zemědělské politiky vyvstala naléhavě již v šedesátých letech minulého století v tehdejším Evropském hospodářském společenství (EHS). Zemědělci v EHS totiž museli v důsledku otevření trhu čelit tvrdé konkurenci přicházející ze zemí s lepšími klimatickými podmínkami, jako jsou např. Argentina či Brazílie, případně i z technologicky vyspělejších zemí jako USA, a prodávat své výrobky za světové ceny. Ty však byly v průměru nižší než výrobní náklady zemědělců ze západní Evropy. Mzdy v zemědělství ve státech EHS se tak postupně dostaly hluboko pod průměr mezd v průmyslové sféře, což vyvolávalo sociální a politické problémy. Tehdy v EHS vznikla zemědělská politika, založená především na subvencování a ochranných clech. Dotace měly zemědělcům pomoci přežít, cla zase měla chránit trh před levnými dovozy [1].

1.2 Zemědělský sektor a důvody jeho regulace

Historicky byl agrární sektor prvním sektorem národního hospodářství. Základním cílem bylo zabezpečit dostatek potravin pro společnost. Tento dnes poměrně banálně vnímaný cíl

nebyl ani na začátku dvacátého století běžnou skutečností. Nedostatky způsobující hladomory vedly k řadě nechtěných sociálních a ekonomických jevů. Krátkodobá trvanlivost většiny zemědělských produktů navíc znemožňovala předzásobení se i na časově poměrně krátký okamžik. Kromě toho limitovala možnost dovozů zemědělských produktů na dlouhé vzdálenosti, a tím předurčovala strukturu trhu založenou na domácích producentech uspokojujících lokální poptávku. Shrňeme-li argumenty pro regulaci zemědělství, pak smyslem regulace je dosažení těchto základních cílů [4]:

- ochránit zemědělce před cenovými výkyvy, převážně způsobené vnějšími faktory,
- udržet vlastní potravinovou soběstačnost,
- udržet tradiční venkovské struktury - zachovat ekonomickou udržitelnost malých rodinných farem,
- udržet a zvýšit kvalitu venkovského prostředí.

1.3 Římská smlouva

Potraviny v době po skončení druhé světové války byly málo dostupné, drahé a sortiment velmi omezený. Vystala proto nutnost pevného definování společné zemědělské politiky. Hlavní cíle SZP byly stanoveny v „Římské smlouvě“, která byla zakládající listinou EHS. Smlouva vstoupila v platnost dnem 1. ledna 1958 a od roku 1962 již na těchto principech začíná SZP fungovat. Cíle SZP definoval článek 39 Smlouvy o založení EHS takto:

- zvýšit zemědělskou produktivitu šířením technického pokroku a zajišťováním racionálního rozvoje zemědělské produkce a optimálním využitím faktorů produkce, zejména pracovních sil,
- zajistit solidní životní úroveň farmářů zvýšením příjmů lidí pracujících v zemědělství,
- stabilizovat trhy,
- zajistit plynulé zásobování,
- zajistit cenovou dostupnost potravin pro spotřebitele.

Tyto cíle byly ještě dále rozpracovány a konečnou podobu dostaly na konferenci v italském městě Stresa v červenci roku 1958, kde byly dohodnuty tyto tři zásady SZP:

- jednotný zemědělský trh pro zemědělské produkty při společných cenách,
- společné upřednostňování evropských produktů před importovanými,
- společný finanční režim [4].

Dále byly v Římské smlouvě stanoveny postupy, dle kterých byly přijímány rozhodnutí a opatření SZP. Tyto rozhodnutí schvalovala a přijímala Rada ministrů na základě návrhů Evropské komise a po konzultaci s Evropským parlamentem. [17].

2 AGENDA 2000

Agenda 2000 je významnou reformou SZP, jejíž návrh zveřejnila Evropská komise v červenci 1997. Reforma se týkala kulturních plodin, hovězího masa, mléka, másla a vína. Směrnice týkající se olivového oleje a tabáku byla reformována v roce 1998. Dohromady výše uvedené sektory tvoří více než polovinu zemědělské produkce. Tato reforma zahrnovala také nová opatření pro rozvoj venkova na období let 2000 – 2006 [6]. Právě roku 2000 bylo očekáváno přistoupení nových kandidátských zemí a s tím spojené další kolo jednání Světové obchodní organizace (WTO – World Trade Organization). Návrh komisaře pro zemědělství směřoval k dalšímu snížení úrovně intervenčních cen výměnou za zvýšení kompenzační platby, ale to vše se dvěma novými prvky:

- degresivitou - postupným snižováním těchto plateb v čase,
- modulací - stanovením maximální platby na farmu či progresivního snižování plateb na tunu či hektar dle růstu celkových plateb na jednu farmu [4].

2.1 Význam Agendy 2000

Evropská komise vytýčila řadu cílů SZP takto [7]:

1. zvýšit konkurenceschopnost potravinářských produktů na domácím a zahraničním trhu,
2. zajistit nezávadnost a kvalitu potravin,
3. zajistit životní úroveň lidí pracujících v zemědělství a přispět ke stabilitě příjmů na farmách,
4. spojit cíle SZP s ochranou životního prostředí,
5. podpora udržitelného zemědělství,
6. přispět k vytváření alternativních pracovních a příjmových příležitostí pro zemědělce a jejich rodiny,
7. zjednodušit legislativu EU.

Hlavním prvkem Agendy 2000 bylo zařazení rozvoje venkova. Zatímco na začátku 90. let politika rozvoje venkova neexistovala, začaly na ni být vyčleňovány miliardy eur. Důvodů, proč byla problematika venkova zařazena do SZP je několik. Zavedení problematiky

venkova do SZP se stalo hlavním tématem Uruguayského kola jednání GATT (předchůdce současné WTO), které probíhalo letech 1986 – 1994. Zemědělství začalo být v 70. letech příliš výkonné a docházelo k nadprodukcí. EU se tehdy rozhodla, že zemědělcům sníží dotace a tyto ztráty jim vykompenzovala vrácením určité částky která byla použita na rozvoj venkova. Dalším důvodem byl skandál, se kterým se Evropa potýkala koncem 90. let, a to výskyt nemoci BSE (bovine spongiforme encefalopatie – nemoc šílených krav) u skotu. SZP potřebovala obnovit důvěru spotřebitelů k hovězímu masu, proto začala vynakládat značné částky na podporu ekologického zemědělství, což byl do této doby pouhý koníček pro některé zemědělce. Další finanční podpora proudila na zkvalitnění veterinární péče, zdraví a pohodu zvířat (tzv. welfare). A právě Agenda 2000 přispěla k tomu, že ekologické zemědělství začalo nabývat na popularitě a šířit se do všech zemí EU. Jedním z kladných výsledků přijatých v opatření v rámci Agendy 2000 bylo snížení nákladů na SZP. Na začátku 90. let čerpala SZP dvě třetiny společného rozpočtu EU (okolo 40 miliard €), v roce 2004 se tento podíl podařil snížit na 45 % [2, 18].

2.2 Postup EU vůči kandidátským zemím

V polovině 90. let usilovalo o vstup do EU deset zemí střední a východní Evropy a Středomoří. Byly to: Česká republika, Slovensko, Slovinsko, Polsko, Malta, Litva, Lotyšsko, Estonsko, Maďarsko a Kypr. Všechny tyto země v roce 2004 do EU byly přijaty. Proces přijímání kandidátských zemí byl EU pečlivě zvažován a jednotlivé kroky byly systematicky připravovány. Evropská rada na svém zasedání v prosinci 1997 prohlásila, že pro země střední a východní Evropy počítá se zavedením intenzivní předvstupní strategie a speciální strategie pro Kypr. Současně navrhla Evropská rada podporu transformace zemědělského sektoru kandidátských zemí částkou 3 120 milionů eur ročně v období let 2000 - 2006, jež budou čerpány z Evropského fondu zemědělské garance a orientace (EAGGF). Rada stanovila požadavky, aby každá kandidátská země vypracovala plán transformace a restrukturalizace vlastního zemědělství a předložila ho nejpozději do 1. ledna 2000 [2].

Rada EU uvedla, že při rozdělování finančních prostředků bude kladen důraz na životní úroveň dané země na bázi HDP, na počet osob výdělečně činných v zemědělství, na rozsah obhospodařované půdy využívané k zemědělským účelům a v neposlední řadě i k určitým specifickým jednotlivých regionů. Zároveň bylo zdůrazněno, že před udělením finančních

prostředků bude provedena podrobná analýza reálnosti a potřebnosti jednotlivých programů, aby bylo zjištěno, zda se očekávané výsledky skutečně dostavily [2, 11].

Zpracované programy jednotlivých kandidátských zemí měly platnost od 1. ledna 2000 do konce roku 2006. Plánované podpory měly být těmto zemím rozdělovány prostřednictvím programů SAPARD, PHARE a ISPA [2].

2.2.1 Opatření EU vůči kandidátským zemím z hlediska využití přidělených podpor do zemědělství

Aby bylo využití přidělených podpor do agrárního sektoru účelné, zaměřila se Evropská rada zejména na níže uvedená opatření. Zajímavostí je, že do zmíněných opatření nebyla zařazena opatření vedoucí ke zvyšování zemědělské produkce. Kandidátské země měly využívat opatření zejména na:

- investice do zemědělských podniků,
- zlepšení zpracování a odbytu zemědělských výrobků a produktů rybnářství,
- zlepšení kontroly jakosti, veterinární kontroly a kontroly ochrany rostlin,
- ochranu životního prostředí,
- zvýšení zaměstnanosti,
- vybudování poradenské sítě v oblasti podnikového managementu v zemědělství,
- zakládání sdružení výrobců,
- obnovu a rozvoj obcí a ochranu zachování dědictví venkova,
- pořízení a aktualizaci katastru pozemků,
- zkvalitnění odborného školství,
- rozvoj infrastruktury na venkově a hospodaření s vodními zdroji,
- zkvalitnění lesního hospodářství [2].

2.2.2 Programy předvstupní pomoci

Programy předvstupní pomoci byly realizovány strukturálními fondy (Structural Funds), které měly pomoci nejen ČR, ale i ostatním kandidátským zemím osvojit si před vstupem

do EU její základní principy a přijmout opatření, týkající se přijímání nových členských zemí. Jedná se o finanční nástroje EU, které přispívají k posilování hospodářské a sociální soudržnosti, snižování rozdílů mezi úrovní rozvoje různých regionů a snížení zaostalosti nejvíce znevýhodněných regionů a venkovských oblastí [10].

Program PHARE (Poland and Hungary Assistance in Restructuring Economy)

Fond PHARE byl původně založen Evropskou unií pouze pro Polsko a Maďarsko v roce 1989, ale postupem času byl rozšířen i na další transformující se země. Nyní z něj čerpají i Rumunsko a Bulharsko, které přistoupily do EU v roce 2007. Zpočátku byl zaměřen na restrukturalizaci a od roku 2000 byl zaměřován na budování oblastí nutných pro vstup do EU. Mezi tyto oblasti patří zejména bezpečnost potravin, veterinární služba a budování struktur SZP [2]. Fond PHARE lze rozčlenit do čtyř základních kategorií:

1. národní programy (National Phare Programme) - tyto programy byly přímo zaměřeny na přípravu kandidátských zemí na členství v EU.
2. programy přeshraniční spolupráce (Cross – Boarder Co - operation, CBC) - byly přípravou na účast v iniciativě Společenství INTEREG III. Tyto programy měly zpravidla investiční charakter a týkaly se příhraničních regionů s přeshraničním dosahem.
3. mnohonárodní programy (Multi – beneficiary Programme) realizované kandidátskými zeměmi - byly připravovány Evropskou komisí, ale jejich naplnění bylo v odpovědnosti kandidátské země.
4. mnohonárodní programy (Multi – beneficiary Programme) realizované Evropskou komisí - byly připravovány a realizovány přímo Evropskou komisí, kandidátská země neodpovídala za jejich implementaci [10].

Finanční fond PHARE byl zaměřen na několik prioritních oblastí, a to na posilování demokracie, lidská práva a podporu menšin, hospodářskou s sociální soudržnost, podporu institucí, životní prostředí, zemědělství, soudnictví a vnitro.

Program SAPARD (Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development)

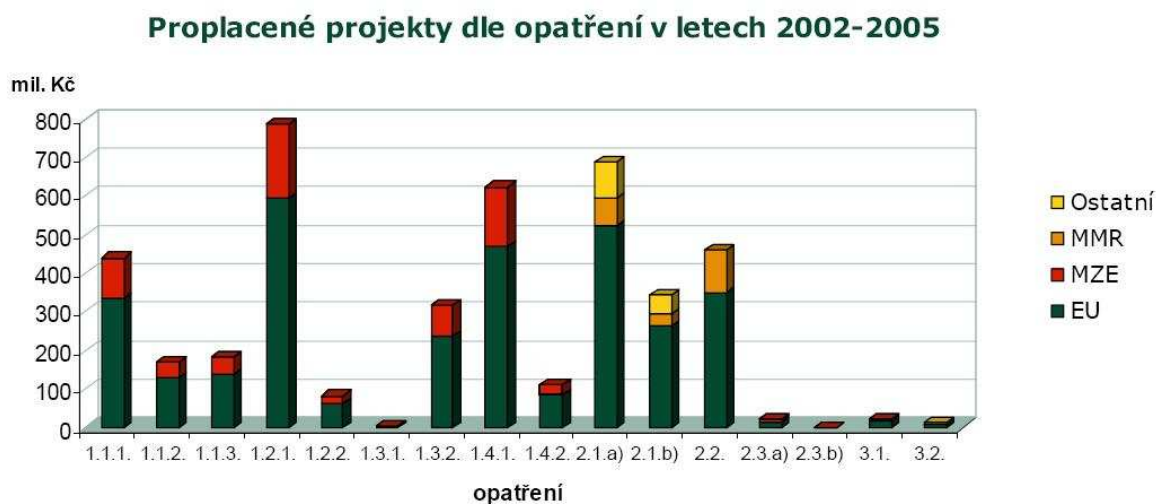
Tento program byl určen k zavádění právních předpisů EU z oblasti SZP do legislativy kandidátských zemí a realizaci vyjmenovaných opatření v oblasti zemědělství a venkova. Zvláštností programu SAPARD bylo, že poskytované finanční prostředky na realizaci projektů nebyly poskytovány předem, nýbrž až po jeho realizaci. Pro ČR představoval tento program možný příjem ve výši asi 23 milionů eur ročně. Kandidátské země mohly využívat SAPARD v časovém rozmezí od roku 2000 do roku 2006, maximálně však do konkrétního data vstupu do EU [2, 3].

Programu SAPARD byl rozdělen na tři priority. První prioritou bylo zvýšení konkurenceschopnosti zemědělství. V rámci první priority byla vymezena jednotlivá opatření. První opatření se týkalo investic do zemědělského majetku, kam spadaly podopatření v rámci welfare v chovech hospodářských zvířat, rekonstrukce skladovacích prostor a skladovacích kapacit pro vedlejší produkty živočišné výroby. Druhé opatření se zaměřovalo na zlepšení zpracování a marketingu zemědělských produktů a produktů rybolovu, kde byl kladen důraz na modernizaci stávajících technologií. Třetím opatřením bylo zlepšování kvality potravin a ochrany spotřebitele. Ty byly realizovány pomocí SEUROP (aplikace standardů kvality EU) a HACCP (Hazard Analysis Critical Control Points system – analýza rizik a kritické kontrolní body). Čtvrté opatření zahrnovalo meliorace a pozemkové úpravy.

Druhou prioritou byl trvale udržitelný rozvoj venkovských oblastí. Prvním opatřením v rámci druhé priority byla obnova a rozvoj vesnic a venkovské infrastruktury. Dalším opatřením se stal rozvoj a diverzifikace hospodářských činností zajišťujících rozmanitost aktivit a alternativní zdroje příjmů. Třetí opatření se týkalo metod zemědělské produkce určené k ochraně životního prostředí a zachování krajiny.

Poslední prioritou bylo zajištění odborné pomoci zemědělcům. Opatření se týkala zejména zlepšování jejich profesního vzdělání a poskytnutí technické pomoci [11, 12].

Tabulka 1 - Proplacené projekty pro ČR dle opatření v letech 2002 – 2005 [12].

Z grafu 1 je patrné, že nejvíce prostředků bylo proplaceno v opatření 2.1. Obnova a rozvoj vesnic a venkovské infrastruktury, a to ve výši 25 % celkových plateb. Pak následují platby na opatření 1.2. Zlepšování zpracování a marketingu zemědělských produktů a produktů rybolovu a opatření 1.1. Investice do zemědělského majetku, které představuje 20 % provedených plateb. Při sečtení plateb v rámci opatření 1.2 a 1.3 můžeme konstatovat, že zpracovatelský sektor obdržel 27 % plateb programu SAPARD, 17 % celkových plateb bylo vynaloženo na projekty v rámci opatření 1.4 Meliorace a pozemkové úpravy [12].

Program ISPA (Instrument for Structural Policies for Pre - Accession)

Strukturální fond ISPA byl zaměřený zejména na investice do životního prostředí a dopravy. Finanční prostředky byly získávány na podporu budování konkrétních projektů. Například v roce 2000 byly tyto prostředky získány na dobudování kanalizace v Brně či v Olomouci. V rámci zlepšování dopravy pak například na modernizaci rychlostní komunikace Frýdek Místek – Dobruška [2].

Prioritami programu ISPA v rámci životního prostředí byly zejména problémy, týkající se zajištění množství a jakosti vod (čištění odpadních vod, kvalita pitné vody), dále nakládání s odpady, kvalita a ochrana ovzduší.

V oblasti podpory dopravní infrastruktury se jednalo o budování či modernizaci železnic, silnic, přístavů a letišť. Program měl podpořit také propojování a zkvalitnění mezinárodních dopravních sítí. Vstupem ČR do EU dne 1. května 2004 byly všechny probíhající projekty ISPA přeloženy do Fondu soudržnosti (Kohezní fond) [8].

Tabulka 2 - Indikativní rozdělení prostředků nástroje ISPA pro kandidátské země [3].

Země	Procentní podíl rozpočtu ISPA	Miliardy € ročně
Bulharsko	8 – 12	83,2 – 124,8
Česká republika	5,5 – 8	57,2 – 83,2
Estonsko	2 – 3,5	20,8 – 36,4
Litva	4 – 6	41,6 – 62,4
Lotyšsko	3,5 – 5,5	36,4 – 57,2
Maďarsko	7 – 10	72,8 – 104
Polsko	30 – 37	312 – 384,8
Rumunsko	20 – 26	208 – 270,4
Slovensko	3,5 – 5,5	36,4 – 57,2
Slovinsko	1 – 2	10,4 – 20,8

Zdroj: Evropská komise

3 REFORMA SZP 2003 (MID TERM REVIEW)

Návrh Evropské komise na novou reformu z ledna 2003 byl přijat ministry zemědělství 26. června téhož roku a měl fungovat pro období let 2004 - 2006. Reforma byla prosazována ještě tehdejšími komisaři pro zemědělství, rybolov a rozvoj venkova Franzem Fischerem. Tato radikální reforma se víceméně snažila prosadit body Agendy 2000, které se nepodařilo schválit a měla zcela změnit způsob, jakým EU podporuje svůj zemědělský sektor. Nová SZP byla více přizpůsobena spotřebitelům a daňovým poplatníkům a měla posílit vyjednávací pozici EU ve Světové obchodní organizaci (WTO) [2, 4, 8].

3.1 Hlavní cíle reformy

Smyslem Reformy 2003 je dokončit oddělení podpory od produkce, což znamená spíše optimalizovat produkci, než se zaměřovat na její maximalizaci [4]. Tento smysl reformy se jeví jako klíčový, protože má bránit nadvýrobě a donutit farmáře orientovat svou výrobu více podle potřeb trhu. Na základě reformy by mělo být nezávislé na přímých platbách až 75 % produkce zemědělských plodin. Snižovat se mají i přímé platby pro velká hospodářství s tím, že ušetřené peníze půjdou na rozvoj venkova [9]. Jako zásadní se jeví také snížení rozsahu výdajů na SZP, a to ze stávajících 2/3 na 1/2 celkového rozpočtu EU. Cílem je tedy nejen podpora zemědělství, ale i dlouhodobá životaschopnost venkovských oblastí a trvalá udržitelnost jak environmentální, tak i ekonomická a sociální [2, 4]. Tyto cíle měly být uskutečňovány především následujícími nástroji:

- decoupling,
- cross compliance,
- modulace.

3.2 Decoupling (odstranění vazby podpor na zemědělskou produkci)

Smyslem tohoto opatření je zavedení tzv. jednotné platby na farmu (integrováná platba). Dosud fungující systém podpor byl koncipován výrobkově, což znamenalo, že zemědělec musel žádat podle přesně daných pravidel o jednotlivé podpory (např. o podporu na plodiny pěstované na orné půdě nebo o podporu na chmel a další). Proto v rámci jednotné platby mělo dojít ke zjednodušení celého administrativního systému. Integrováná

platba byla vypočtena z referenčního období 2000 - 2002 a byla v rámci jednotlivého členského státu převoditelná. Pro úspěšné získání podpory ze SZP EU museli příjemci integrovaných plateb splnit požadavky na ochranu životního prostředí, bezpečnost potravin, zdraví a pohodu zvířat (welfare) a také splňovat podmínky bezpečnosti a zdraví při práci a zejména měli povinnost udržovat veškerou zemědělskou půdu v dobrém stavu. Ti příjemci, kteří se těmto požadavkům nepodrobili nebo je nějakým způsobem porušovali, například tím, že používali zakázané růstové látky či znečišťovali půdu, byli tímto vystavováni sankcím. V závislosti na závažnosti provinění měly tyto pokuty podobu snížení vyplácené pomoci od 10 do 100 % z dané částky [2, 4].

3.3 Cross compliance (respektování standardů na úrovni farmy)

Cross compliance (CC) je označována také jako křížová shoda, křížová podmíněnost či křížová kontrola. Jedná se o souhrn zákonných požadavků na hospodaření a stanovení zemědělských a enviromentálních podmínek pro hospodaření. Aby mohl zemědělec čerpat přímé platby ze zdrojů EU, bude muset tyto zákonné požadavky dodržovat. CC vyžaduje za prvé shodu s 19 evropskými předpisy pokrývajícími následující oblasti [13]:

- oblast životního prostředí, která zahrnuje ochranu volně žijících ptáků, ochranu podzemních vod před znečišťováním, ochranu půdy před používáním odpadních vod v zemědělství, ochranu vod před znečištěním dusičnany ze zemědělských zdrojů a ochranu biotopů živočichů a rostlin,
- oblast identifikace a evidence zvířat, ta zahrnuje systém identifikace a registrace skotu, označování hovězího masa a výrobků z hovězího masa, pasy skotu atd.,
- oblast ochrany veřejného zdraví, zdraví zvířat a rostlin, kam patří směrnice stanovující pravidla pro prevenci, tlumení a vymýcení BSE, slintavky, kulhavky a oznamovací povinnost u těchto chorob,
- oblast zabezpečení welfare zvířat, správné zacházení s hospodářskými zvířaty, ochrana telat, ochrana prasat a další[2].

Druhým prvkem je udržování pozemků ve stavu dobrých zemědělských a enviromentálních podmínek. Sem patří např.:

- nezrušení krajinných prvků jako jsou meze, terasy, skupiny dřevin, stromořadí,

- vyloučení pěstování kukuřice, brambor, řepy, bobu setého, sóji a slunečnice na půdních blocích, popřípadě dílech půdních bloků, s průměrnou sklonitostí převyšující 12 stupňů,
- zpracování statkových hnojiv (kejda, močůvka) do půdy nejdéle do 24 hodin po jejich aplikaci,
- vyloučení změny kultury travní porost na zemědělskou kulturu orná půda

Součástí CC je i zavedení zemědělského poradenského systému, který funguje od 1. ledna 2007. Mezi instituce podílející se na CC v ČR patří například SZIF (Státní zemědělský intervenční fond), který vyřizuje přímé platby a také MZe ČR (Ministerstvo zemědělství České republiky), který funguje jako orgán koordinační a kontrolní.

V rámci programu CC jsou stanoveny také řádné kontroly zemědělců, kteří podali žádost o podporu v rámci tohoto režimu. Když kontrola zjistí nedostatek, je v její kompetenci snížit platby až o 5 %, při opakovaném nedodržení režimu je možné snížit platby až o 15 % a při úmyslném nedodržení snížení platby o 20 % a výše. Také lze zemědělce vyloučit z jednoho či několika režimů podpor nebo uplatnit jeho vyloučení z plateb na jeden rok a více [13].

3.4 Modulace

Modulací se rozumí přesun určitého procenta z celkových přímých plateb, který členský stát získá na opatření související s rozvojem venkova – přesun finančních prostředků z I. Pilíře SZP (rozvoj zemědělství) do II. Pilíře SZP (rozvoj venkova). Modulace se nevztahuje na nové členské státy, ale to pouze do té doby, než jejich přímé platby dosáhnou stejné úrovně, jaká je ve stávajících členských zemích. Toto opatření se týká farem, kterým jsou poskytovány přímé platby nad 5000 €. Každoročně (počínaje rokem 2004) bude vyčleněno 5 % z těchto plateb na rozvoj venkova.

Farmářů, kteří pobírají od EU podporu do 5000 €, se toto opatření nedotkne. Do roku 2007, tedy začátku nového rozpočtového období, měli členské státy možnost přesouvat prostředky z přímých plateb na účely rozvoje venkova na základě dobrovolné modulace [4].

Tabulka 3 – Redukce integrované platby celkové úrovně (v %) [4].

Rozpočtový rok	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1 – 5000 €	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
5001 – 50 000 €	1,0	3,0	7,5	9,0	10,5	12,0	12,5
nad 50 000 €	1,0	4,0	12,0	14,0	16,0	18,0	19,0

4 ZPŮSOBY FINANCOVÁNÍ SZP PRO OBDOBÍ 2007 - 2013

V této kapitole budou nastíněny možnosti financování SZP EU a zemědělské politiky ČR pro léta 2007 - 2013 z podpůrných fondů EU určených pro poskytování dotací, kterými jsou například EAFRD a EAGGF.

K sestavení nového rozpočtu EU na roky 2007 – 2013 vedla nelehká cesta. Jednání, které probíhalo 16. – 17. června 2005 v Bruselu, nedosáhlo žádné dohody. Prvním sporem byly výhrady některých států k výši navrhovaných příspěvků do společné pokladny EU. Evropská komise navrhovala příspěvek ve výši 1,23 %. Většina států nesouhlasila a požadovala jeho snížení až na 1 %. Druhým důvodem byl spor, vedený o výši příspěvku, který dostává každoročně Velká Británie z Bruselu. Ten jí vracel část jejího příspěvku do společné pokladny unijního rozpočtu. Ostatní země (zejména Francie) žádaly, aby se Velká Británie své slevy vzdala. Ta ale trvala na zachování svého rabatu (sleva z poplatků do unijního rozpočtu vyjednaná britskou předsedkyní vlády Margaret Thatcherovou v roce 1984) [2].

Po dlouhých průtazích o jednání na nový rozpočet, byl tento nakonec 17. května 2006 Evropským parlamentem schválen. Na základě nové finanční perspektivy bude EU hospodařit s částkou téměř 862,4 miliardy eur, tedy 1,045% HND. Velká Británie se rozhodla na základě kompromisu, vzdát se 10,5 miliardy eur z vlastní slevy z příspěvků do unijní pokladny [3].

4.1 Stanovené priority a cíle rozpočtového období 2007 – 2013

Pro nové programovací období je hlavním zájmem větší sociální a ekonomický růst a vytváření více pracovních míst pro všechny regiony a obce EU. Regionální rozvoj je v současnosti postaven na třech cílech:

1. konvergence - smyslem konvergence je zlepšování podmínek a podpora aktivit, které povedou ke sblížení nejméně rozvinutých členských států a regionů EU. Tento cíl se týká oblastí, jejichž HDP je menší než 75 % průměru EU.
2. regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost - pokračovat v posilování konkurenceschopnosti a přitažlivosti regionů pomocí inovačních projektů, zlepšování životního prostředí a posilování zaměstnanosti. Jedná se o regiony, jejichž HDP převyšuje 75 % průměru EU.

3. evropská územní spolupráce - smyslem je posilování přeshraniční, meziregionální a nadnárodní spolupráce prostřednictvím společných iniciativ, podpory výzkumu a na základě výměny zkušeností mezi jednotlivými regiony a jednotlivými členskými zeměmi [15].

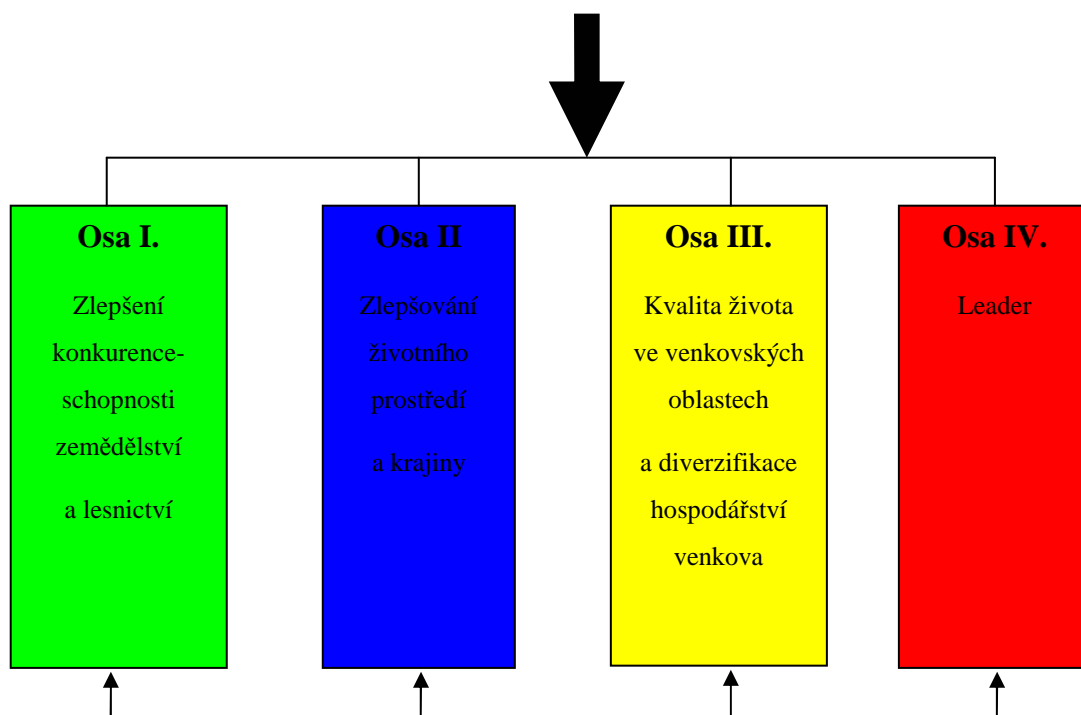
4.2 Fondy pro financování na nové rozpočtové období

Pro SZP EU byly vyčleněny na období 2007 – 2013 dva strukturální fondy, a to EAFRD a EAGGF. Oba fondy jsou platné od 1. ledna 2007 do roku 2013 (s možností prodloužení).

EAFRD - Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (European Agricultural Fund for Rural Development)

Pro nové programovací období 2007 – 2013 byl na podporu rozvoje venkova jako součásti SZP EU vytvořen finanční nástroj - EAFRD. Prostředky z tohoto fondu budou sloužit ke zvýšení konkurenceschopnosti zemědělství, potravinářství a lesnictví. Podpořeny budou také nově vznikající podniky na venkově a enviromentální projekty. EU klade stále větší důraz na tzv. multifunkční zemědělství, jehož významnou součástí je orientace na nepotravinářské využití zemědělské produkce a politika rozvoje venkova. Program pro rozvoj venkova se skládá ze čtyř os, z nichž první tři osy jsou věcné a poslední metodická. Tyto osy se dále rozdělují na soubory opatření, kterými je program realizován.

Obrázek 1 – EAFRD – Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova

Opatření Osy I se týkaly modernizace zemědělských podniků, investic do lesů, přidávání hodnoty zemědělským a potravinářským produktům, dále pozemkových úprav a seskupení producentů. Další finanční výpomoc směřovala na odborné vzdělání a informační činnosti, pomoc začínajícím mladým zemědělcům, využívání poradenských služeb a předčasné ukončení zemědělské činnosti.

Pod opatření Osy II spadaly platby za přírodní znevýhodnění, poskytované horským oblastem a platby pro jiné znevýhodněné oblasti, dále pak platby poskytované v rámci oblastí Natura 2000 a Rámcové směrnice pro vodní politiku. Další opatření agroenvironmentální, zalesňování zemědělské půdy, platby v rámci Natury 2000 v lesích a lesnicko – environmentální platby. Další finance byly poskytnuty na obnovu lesního potenciálu po kalamitách a podporu společenských funkcí lesů.

Opatření předposlední osy se týkaly diverzifikace činností nezemědělské povahy, podpory při zakládání podniků a jejich rozvoje a podpory cestovního ruchu. V neposlední řadě finance z fondu EAFRD přispívají na obnovu a rozvoj vesnic, občanské vybavení a služby, ochranu a rozvoj kulturního dědictví a vzdělávání a informovanost.

Iniciativou poslední osy je program LEADER. Strategický program LEADER je úspěšnou metodou rozvoje venkova, která se v Evropské unii aplikuje již od počátku devadesátých let minulého století. Jejím cílem je podporovat rozvoj venkovských oblastí, založený na aktivitě místních subjektů, tzn. obcí, podnikatelů a neziskových organizací [16].

Program EAGGF (EZOZF) - European Agricultural Guidance and Guarantee Fund – (Evropský zemědělský orientační a záruční fond)

Tento fond funguje od roku 1962 a lze jej označit jako stěžejní v rámci celého hospodářství EU, protože přerozděluje značný objem finančních prostředků rozpočtu EU (60 – 70 %) [17]. Od roku 2007 se již nejedná o strukturální fond, dnes financuje pouze aktivity SZP EU [15]. Dělí se na dvě sekce, sekci garanční a sekci orientační. Sekce garance financuje opatření, která vyplývají z tržní a cenové politiky. Garanční výdaje jdou například na přímé platby zemědělců nebo na dotaci exportů. Orientační část se zaměřuje na financování programy pomoci začínajícím zemědělcům, podporu vzdělání a výzkumu, rozvoj venkovské infrastruktury a kompenzační vyrovnání pro regiony s méně příznivými podmínkami [17].

ZÁVĚR

V úvodní části se práce zabývala prvopočátkem vývoje Společné zemědělské politiky evropských států po druhé světové válce. Tato část je zaměřena především na příčiny jejího vzniku, Římskou smlouvu, zemědělský sektor a důvody jeho regulace.

Cílem práce bylo zmapovat vývoj SZP po roce 2000. V průběhu tohoto období, od začátku nového tisíciletí, prošla SZP několika důležitými změnami, které byly uskutečňovány pomocí několika reforem.

První zásadní reformou byla Agenda 2000, jejímž hlavním významem bylo začlenění rozvoje venkova jako II. Pilíře do SZP, snižování intervenčních cen a snižování celkových nákladů na zemědělský sektor. Právě vysoké náklady a nadprodukce byly řešeny na jednání Uruguayského kola GATT, kde byla EU tlačena k výrazným změnám.

Cíle Agendy 2000 ale nebyly ve všech bodech uskutečněny. Proto byla navržena reforma poněkud radikálnější, která dále rozpracovává tyto cíle. Reforma více řešila a zaměřovala se na odstranění vazby podpor na produkci a snižování přímých plateb. Došlo také k zařazení ekologického zemědělství a větší pozornost byla věnována ochraně životního prostředí, welfare zvířat a dalšímu zlepšování zemědělských produktů, pomocí kontrol kvality potravin a ochrany spotřebitele.

Posledním významným návrhem, jak by měla SZP vypadat, je Plán rozvoje venkova 2007 – 2013, kde je stále více kladen důraz na rozvoj venkova a venkovských oblastí.

Shrneme – li výše uvedené poznatky, prošla SZP od svého vzniku razantními změnami, které jsou stále prohlubovány a zlepšovány, aby se nakonec zbavila problémů s nadprodukcí a příliš vysokými náklady na její uskutečňování. Vzhledem k neustálému vývoji v oblasti zemědělské politiky, můžeme očekávat další reformu, která opět posune tuto oblast o krok dál k jejímu zdokonalení.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] KEŘKOVSKÝ, M., KEŘKOVSKÁ, A. *Evropská unie historie, instituce, ekonomika a politiky*. Praha: Computer Press, 1999.142 s. ISBN 80-7226-196-7.
- [2] NOVÁK, V., KADIDLOVÁ, H., BUŇKA, F. *Ekonomika výživy a výživová politika II., Vývoj zemědělské politiky EU a ČR*. Zlín: UTB ve Zlíně, 2006.117 s. ISBN 80-7318-451-6.
- [3] SZP EU: dostupný z WWW [online]:<<http://www.euroskop.cz/40457/clanek/spolecna-zemedelska-politika-evropske-unie/>>.
- [4] KÖNIG, P., LACINA, L., a kol. *Rozpočet a politiky Evropské unie*. Praha: C. H. BECK, 2004, 374 s. ISBN 80-7179-846-0.
- [5] HAD, M., URBAN, L. *První pilíř zemědělské politiky*. Praha: Ministerstvo zahraničí ČR, 2000. 165 s, ISBN 80-8564-88-6.
- [6] *Draft of Commission information brochure for the general public on Agenda 2000*. Dostupný z WWW [online]: <http://ec.europa.eu/agenda2000/public_en.pdf/>
- [7] *Agenda 2000*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky v edičním oddělení Ústavu mezinárodních vztahů, 1999. 61 s. ISBN 80-85864-70-3.
- [8] SZP EU: dostupný z WWW [online]:
<<http://www.euractiv.cz/zemdlstvi/link-dossier/reformy-spolen-zemdlsk-politiky/>>.
- [9] JEDLIČKA, J. *Regionální politika EU a její dopad na ČR*. Dostupný z WWW [online]:
<http://www.csas.cz/banka/content/inet/internet/cs/Regionalni_politika_CR.pdf/>.
- [10] ANONYM. *Fondy EU: Glosář základních pojmů*; MMR ČR 2005
- [11] Strukturální fondy EU: dostupný z WWW [online]:
<http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Programy_pomoci_2002_pdf.pdf>.
- [12] Fond SAPARD: dostupný z WWW [online]:
<http://www.szif.cz/irj/go/km/docs/apa_anon/cs/dokumenty_ke_stazeni/sapard/1160392614859.pdf>.
- [13] TALICH, P. Zkušenosti s cross compliance. *Zemědělec*. 2008. č. 3.s. 26.
- [14] GANDALOVIČ, P. *Reforma Společné zemědělské politiky a Česká republika*, 69. žofínské fórum, 13. června 2007.

[15] MMR ČR, Odbor evropských fondů: Abeceda fondů Evropské unie 2007 – 2013, neprodejná publikace, květen 2007

[16] program LEADER: dostupný z WWW [online]:

<<http://denik.obce.cz/go/clanek.asp?id=6267173>>

[17] BEČVÁŘOVÁ, V. *Zemědělská politika*, Brno: 2001. 116 s. ISBN 80-7157-514-3.

[18] Financování SZP: dostupný z WWW [online]:

<<http://www.mze.cz/Index.aspx?ch=72&typ=1&val=37129&ids=0>>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

BSE	Bovine spongiforme encefalopatie – nemoc šílených krav
CC	Cross compliance – křížová shoda
EAFRD	Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova - European Agricultural Fund for Rural Development
EAGGF	European Agricultural Guidance and Guarantee Fund – Evropský zemědělský orientační a záruční fond
EHS	Evropské hospodářské společenství
EU	Evropská unie
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade – všeobecná dohoda na clech a obchodu
HACCP	Hazard Analysis Critical Control Points system – analýza rizik a kritické kontrolní body
HDP	Hrubý domácí produkt
HND	Hrubý národní produkt
ISPA	Instrument for Structural Policies for Pre - Accession
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
MZe ČR	Ministerstvo zemědělství České republiky
PHARE	Poland and Hungary Assistance in Restructuring Economy
SAPARD	Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development
SEUROP	Systém k hodnocení jakosti poražených hospodářských zvířat
SZIF	Státní zemědělský a intervenční fond
SZP	Společná zemědělská politika
USA	Spojené státy americké
WTO	World Trade Organization – Světová obchodní organizace

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 – EAFRD – Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova	25
---	----

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 - Proplacené projekty pro ČR dle opatření v letech 2002 – 2005 [12].	17
Tabulka 2 - Indikativní rozdělení prostředků nástroje ISPA pro kandidátské země [3].....	18
Tabulka 3 – Redukce integrované platby celkové úrovně (v %) [4].....	22